

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKA NALOGA
KSENJA DANEU**

KOPER 2019

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

PEDAGOŠKA FAKULTETA

Visokošolski strokovni študijski program

prve stopnje Predšolska vzgoja

Diplomska naloga

LUTKE V VRTCU V DVOJEZIČNEM OKOLJU

Ksenja Daneu

Koper 2019

Mentorica:

izr. prof. Jelena Sitar Cvetko

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici izr. prof. Jeleni Sitar Cvetko za pomoč, usmerjanje in podporo pri nastajanju diplomskega dela.

Iskrena zahvala gre tudi vrtcu M. Štoka na Proseku, ker so me sprejeli in mi omogočili praktično izvedbo vseh dejavnosti. Zahvaljujem se tudi samim otrokom, saj so me sprejeli v skupino in pri vseh dejavnostih aktivno sodelovali, brez njih bi bila izvedba diplomske naloge nemogoča.

Največja zahvala pa gre moji družini in mojim prijateljem, ki so me skozi vsa ta leta vedno podpirali in spodbujali ter mi vedno stali ob strani in verjeli vame.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Ksenja Daneu, študentka visokošolskega strokovnega študijskega programa prve stopnje Predšolska vzgoja,

izjavljam,

da je diplomsko delo z naslovom »Lutke v vrtcu v dvojezičnem okolju«

- rezultat lastnega raziskovalnega dela,
- so rezultati korektno navedeni in
- nisem kršila pravic intelektualne lastnine drugih.

Podpis:

V Kopru, dne

IZVLEČEK

Kako otrok usvaja določen jezik in kako lahko s pomočjo raznih metod dela vplivamo na usvajanje jezika in razvoj jezikovne zmožnosti, je zanimivo vprašanje. Jezik namreč predstavlja pomembno sporazumevalno sredstvo, s pomočjo katerega otrok stopi v stik z drugimi otroki in odraslimi. Pomembno je, da otroku na tem področju ponudimo ustrezne spodbude in tako še dodatno vplivamo na usvajanje jezika in razvoj jezikovne zmožnosti. Pomembno spodbudno sredstvo na jezikovnem področju so tudi lutke.

Diplomska naloga prikazuje vlogo lutk pri usvajanju jezika v predšolskem obdobju. Avtorica izhajam iz jezikovno mešanega območja (Trst), za katerega je značilna dvojezičnost. Veliko ljudi na tem območju obvlada tako slovenski kot italijanski jezik. Značilno je, da otroci, ki izhajajo iz slovensko govorečih družin, na tem območju obiskujejo vrtce s slovenskim učnim jezikom. V vrtčevske skupine pa se večkrat vključijo tudi otroci, ki izhajajo iz mešanih ali iz italijansko govorečih družin. Otroci imajo v takih primerih težave z usvajanjem slovenskega jezika. Zaradi tega smo v diplomski nalogi raziskovali predvsem vpliv lutke na usvajanje slovenskega jezika.

V teoretičnem delu smo na podlagi strokovne literature predstavili jezikovne zmožnosti, proces usvajanja jezika in dejavnike, ki vplivajo na ta proces. Predstavili smo tudi dvojezičnost in vrste dvojezičnosti. Izpostavili smo predvsem pomen lutke kot motivacijskega sredstva pri usvajanju jezika.

V empiričnem delu so opisane različne dejavnosti z lutko, s pomočjo katerih smo ugotavljali, ali lutka spodbuja in pozitivno vpliva na usvajanje jezika. Dejavnosti z lutko, na katere smo se osredotočili, so: spontana igra z lutko, priprava prizorov z lutko, pripovedovanje z lutko, pogovarjanje skozi lutko, učenje in poučevanje skozi lutko in izdelava lutke. V sklepnem delu so prikazani rezultati raziskovanja, ki kažejo, da je lutka zelo pomembno učno sredstvo na govornem področju.

Ključne besede: lutke, usvajanje jezika, predšolsko obdobje, dvojezičnost, motivacijsko sredstvo.

ABSTRACT

Puppets in kindergarten in a bilingual environment

How a child learns a certain language at all and how, through various methods, we can influence the learning process of the language and the development of linguistic abilities is an interesting question. Language is namely an important communicational tool through which children get in contact with other children or adults. It is therefore important that we offer appropriate stimulations to the child in this field, which can further improve the assimilation of the language and the development of language skills. An important means of stimulations in this linguistic field are puppets.

This thesis shows what the role of puppets in assimilation of the language in pre-school age is. I come from the linguistically mixed area (Trieste), which is characterized by bilingualism. Many people in this area master either Slovenian or Italian. Typically, children from the Slovenian-speaking families also attend kindergartens where the language used is the Slovenian. Children who come from mixed families or from an Italian-speaking family are also often sent in these kindergarten groups. In such cases, children may have difficulty in adopting the Slovenian language. Especially for this reason, my thesis analyses the influence of puppets in the assimilation of the Slovenian language.

In theoretical part I presented the language skills, the process of adopting and assimilating the language and the factors that influence this process, on the basis of literature. I also introduced bilingualism and the various types of bilingualism. I emphasized, above all, the importance of the puppet, as a motivating tool, in the assimilation of a language.

Various activities with puppets are, on the other hand, described in the empirical part, through which I have determined whether puppets have a positive influence and encourage the adoption of the language. The activities with puppets I was focusing on were: a spontaneous game with a doll, drawing scenes with a puppet, narrating a story with the puppet, talking through the puppet, learning and teaching through the puppet and finally making a puppet. The concluding part shows the results of the research, which highlight the importance of puppets in the field of speech and language learning.

Keywords: puppets, language acquisition, pre-school age, bilingualism, motivation tool.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	TEORETIČNI DEL	2
2.1	Jezik in jezikovna zmožnost.....	2
2.1.1	Osnovne teorije usvajanja jezika.....	2
2.1.2	Usvajanje prvega jezika	4
2.1.3	Dejavniki, ki vplivajo na usvajanje jezika	4
2.2	Dvojezičnost	6
2.2.1	Vrste dvojezičnosti.....	6
2.2.2	Jezikovni razvoj dvojezičnega otroka in usvajanje drugega jezika.....	7
2.3	Lutka kot motivacijsko sredstvo pri usvajanju jezika.....	9
2.3.1	Pomen lutke za verbalno izražanje	10
2.3.2	Načini usvajanja jezika s pomočjo lutk	11
3	EMPIRIČNI DEL	14
3.1	Opredelevitev problema	14
3.2	Namen in cilji	14
3.3	Raziskovalna vprašanja	14
3.4	Raziskovalni vzorec	15
3.5	Raziskovalne metode in postopek zbiranja podatkov	15
3.6	Opis in izvedba dejavnosti	15
3.6.1	Uvajanje ljubljénčka v skupino	15
3.6.2	Prosta igra z lutko	16
3.6.3	Pogovor z lutko	18
3.6.4	Pripovedovanje z lutko.....	19
3.6.5	Izdelava lutke.....	21
3.6.6	Priprava prizorov z lutko	24
3.6.7	Učenje in poučevanje skozi lutko	26
4	SKLEPNE UGOTOVITVE.....	28
5	LITERATURA IN VIRI.....	31

KAZALO SLIK

Slika 1: Piko v kuhinji.....	18
Slika 2: Piko sestavlja sestavljanke	18
Slika 3: Zgodba o Zverjascu	20
Slika 4: Pripovedovanje zgodbe o Zverjascu	21
Slika 5: Deček izdeluje lutko	23
Slika 6: Deklica izdeluje lutko	23
Slika 7: Sušenje lutk na soncu.....	23
Slika 8: Dokončno izdelane lutke.....	24
Slika 9: Otroci med pripravo krajših prizorov.....	26

1 UVOD

Predšolsko obdobje predstavlja enega izmed ključnih obdobji za razvoj govora in usvajanje jezika. Jezik je glavno sporazumevalno sredstvo, s pomočjo katerega otroci komunicirajo z drugimi, bodisi z otroki bodisi odraslimi. V prvih letih življenja otroci preživijo veliko časa v vrtcu, kjer pridobivajo nove izkušnje. Vzgojiteljica otrokom v vrtcu predstavlja pomemben zgled, še zlasti na govornem področju. V tem obdobju so otroci zelo dovzetni za pridobivanje novih informacij in razvoj že obstoječih. To velja tudi za otroke, izhajajoče iz dvojezičnega okolja. Pri dvojezičnosti poteka usvajanje jezika zelo spontano. Otroci usvajajo drugi jezik zelo podobno kot usvajajo prvega; to posledično privede do obvladovanja obeh jezikov. Za dvojezične otroke je značilno, da usvajajo oba jezika od rojstva.

Pomembno je, da v predšolskem obdobju otrokom ponudimo čim več možnosti, da so aktivni na govornem področju. Pomembno sredstvo, s pomočjo katerega lahko vplivamo na otrokovo usvajanje jezika, so tudi lutke. Lutka ima izjemno, čarobno moč. Otroka pritegne, motivira; ob njej se otrok počuti bolj sproščenega in lutki večkrat brez skrbi zaupa. Lutka torej predstavlja izjemno motivacijsko in tudi didaktično sredstvo, ki ima lahko v vrtcu pomembno vlogo.

V diplomski nalogi želimo predstaviti lutko kot motivacijsko sredstvo za usvajanje slovenskega jezika na dvojezičnem območju. Osredotočili smo se na ključne metode dela z lutko, s katerimi lahko spodbujamo razvoj jezikovne zmožnosti. Na podlagi teh smo skušali ugotoviti, ali ima lutka pozitiven vpliv na usvajanje jezika. Opazovanje, s pomočjo katerega smo pridobili vse informacije, smo izvedli v vrtcu v Italiji s slovenskim učnim jezikom. Vrtcev s slovenskim učnim jezikom v Italiji ne obiskujejo samo otroci, ki izhajajo iz slovensko govorečih družin, ampak tudi drugi otroci. Zato smo se med opazovanjem osredotočili na vse otroke, vključene v vrtčevsko skupino: tiste, ki so izhajali iz slovensko govorečih družin, tiste iz italijansko govorečih družin in tiste iz mešanih družin, v katerih se eden od staršev pogovarja v slovenskem jeziku, drugi pa v italijanskem.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Jezik in jezikovna zmožnost

Lipnik (1993) jezik definira kot socializiran sistem simbolov, ki predstavlja sredstvo družabnega sporazumevanja in človekovega odzivanja na okolje. Jezik predstavlja pomembno sredstvo v sporazumevalnem procesu.

Jezikovna zmožnost pa je zmožnost tvorjenja in razumevanja besedil v različnih govornih položajih in za različne potrebe. To zmožnost razvijamo vse življenje predvsem z branjem, pisanjem, poslušanjem in pogovarjanjem. Ključno obdobje za razvoj jezikovne zmožnosti je predšolsko obdobje. Pravlјice, zgodbe, pesmi, lutkovne predstave, knjige, slikanice ipd. bistveno vplivajo na oblikovanje otrokovega govora in besedilnega sveta (Kranjc, S., 1997).

Jezikovna zmožnost vključuje slovnično in sporazumevalno-pragmatično zmožnost. Slovnična zmožnost se kaže na oblikoslovni, skladenjski in besedotvorni ravni. Ta zmožnost vključuje tudi poznavanje pravopisnih pravil. Sporazumevalno-pragmatična zmožnost pa je praktična zmožnost uporabe jezika. Gre za obvladovanje pravil rabe: kdaj, kje, s kom, o čem in zakaj govoriti (Baloh, B., 2017).

Proces pridobivanja jezikovne zmožnosti združuje tri temeljne procese. Ti so (Baloh, B., 2017):

- usvajanje jezika: gre za usvajanje prvega oziroma maternega jezika. Je nenačrtovan proces, ki vpliva na znanje vseh ostalih jezikov;
- seznanjanje z jezikom: o tem procesu govorimo takrat, ko otroka seznanimo z drugimi jeziki. To pomeni zavedanje, da poleg maternega jezika obstaja še nek drug jezik;
- učenje jezika: gre za vodeno, organizirano pridobivanje drugega jezika. Gre za načrtovan proces.

2.1.1 Osnovne teorije usvajanja jezika

O tem, kako otroci usvajajo določen jezik, je nastalo mnogo teorij in s tem vprašanjem so se v prejšnjem stoletju ukvarjali tudi številni znanstveniki. Nekatere teorije, ki so nastale, temeljijo na načelih psihologije ali lingvistike, druge pa poudarjajo vpliv družbenega okolja (Prebeg Vilke, 1995).

Pomemben predstavnik, ki je celostno prikazal otrokov razvoj, je bil Jean Piaget. Prepričan je bil, da je otrokov razvoj jezika povezan z razvojem mišljenja. Trdil je, da

mora otrok najprej razumeti določen pojav na podlagi svoje izkušnje, šele nato mu lahko tisti pojav besedno pojasnimo. Piagetova temeljna misel je, da je otrokov jezikovni razvoj omejen s spoznavnim razvojem. Otrok bo obvladal nekatera področja jezika takrat, ko bo dosegel določeno stopnjo kognitivnega razvoja (Prebeg Vilke, 1995).

Vygotski pa je bil prepričan, da imata misel in jezik dva ločena izvora. Učinkujeta drug na drugega takrat, ko se uskladita. Za Vygotskega je jezik pomembno sredstvo, ki omogoči otrokovo delovanje v zunanjem svetu (Prebeg Vilke, 1995).

Z vprašanjem usvajanja jezika se je ukvarjal tudi Skinner, predstavnik teorije učenja. Skinner je trdil, da se otroci učijo jezika s pomočjo pogojnih refleksov. V njegovi teoriji sta pomembna dva pojma, to sta spodbuda in okrepitev. Spodbuda predstavlja posameznikovo delovanje, okrepitev pa rezultat. Če je rezultat ustrezen, bo delovanje okrepljeno, saj se na tak način poveča možnost za vnovični dražljaj; v obratnem primeru pa se verjetnost pojavljanja dražljaja zmanjša in organizem je kaznovan. Za Skinnerja ima spodbuda velik pomen (Prebeg Vilke, 1995).

Chomsky pa je prepričan, da je jezik prirojena struktura, ki jo neposredno okolje aktivira po otrokovem rojstvu (Marjanovič Umek, 2006). Otrok ima na voljo temeljne podatke o jeziku in na podlagi teh izoblikuje sistem oziroma strukture jezika. Pomembno vlogo ima jezikovna ustvarjalnost, to je sposobnost posameznika, da ustvarja in razume stavke, ki jih prvič sliši. To dokazuje, da ima vsak posameznik globlji vpogled v jezik (Prebeg Vilke, 1995).

Teorija, ki natančno napoveduje mejnike v govornem razvoju ne glede na učinke okolja, je biološka teorija. Predstavnik je harvardski psiholog Lenneberg. Prepričan je bil, da obstaja kritično obdobje za usvajanje jezika, to je med 18. mesecem starosti in puberteto (Marjanovič Umek, 2006). Tudi ostali predstavniki te teorije so prepričani, da obstajajo občutljiva obdobja za usvajanje jezika. V teh obdobjih je usvajanje zelo uspešno, kasneje pa postane nepopolno in nepravilno. Lenneberg je trdil, da so možgani sestavljeni iz dveh polovic. Pri rojstvu imata polovici identične funkcije. Pri 18 mesecih starosti posamezne funkcije prehajajo v domeno ene ali druge polovice. Leva polovica po navadi nadzira vse funkcije, povezane z jezikom. Če se posameznik ne nauči govoriti do pubertete, bo njegova leva polovica prevzela druge funkcije in usvajanje jezika bo takrat težje (Prebeg Vilke, 1995).

2.1.2 Usvajanje prvega jezika

Prvi jezik oziroma materinščina je jezik, ki ga otrok usvoji od otroštva in se z njim sporazumeva. To je prvi jezik, ki se ga posameznik uči v svojem socializacijskem okolju (Pirih Svetina, 2005).

Usvajanje jezika vključuje štiri temeljne vidike. Ti so (Prebeg Vilke, 1995):

- usvajanje glasovnega sistema,
- uporaba jezikovnih oblik lastnega jezika (slovnica),
- sposobnost razumevanja in sporočanja pomena (semantika) in
- sposobnost komuniciranja.

Pomembno je, da se zavedamo, da se usvajanje jezika začne že pred otrokovo izreko prve besede. Začne se že takrat, ko mati in otrok vzpostavita medsebojno vez (Prebeg Vilke, 1995).

Usvajanje jezika poteka v normalnih okoliščinah neizogibno in spontano. Gre za hitro, sistematično in uspešno usvajanje, prek katerega posameznik usvaja tudi kulturne, moralne in ostale družbene vrednote ter na tak način pridobiva socialno identiteto. Ta proces se začne v prvih letih otrokovega življenja (Pirih Svetina, 2005).

Razvoj oziroma usvajanje prvega jezika poteka spontano, nenačrtovano in v naravnem okolju. V tem jeziku poteka celotna posameznikova komunikacija (Marjanovič Umek in Fekonja, 2006).

2.1.3 Dejavniki, ki vplivajo na usvajanje jezika

Na otrokov govorni razvoj vplivajo številni notranji in zunanji dejavniki. Med vsemi najbolj izpostavljam kakovost otrokovega družinskega okolja, socialno-ekonomske značilnosti družine in kakovost vrtca. Ti dejavniki najbolj vplivajo na otrokovo usvajanje jezika in govorni razvoj. Poleg teh ima pomembno vlogo tudi genetski vpliv (Marjanovič Umek in Fekonja, 2006).

2.1.3.1 Kakovost družinskega okolja

Starši močno vplivajo na otrokov govorni razvoj. Pomembno je, da oblikujemo kakovostno okolje, v katerem posameznik, v tem primeru otrok, lahko razvije govorne kompetence. Starši z izbiro ustreznih dejavnosti in značilnostmi lastnega govora spodbujajo otrokov govorni razvoj. Starši so za otroke izjemen govorni model. Pomembno je, da govorni razvoj pri otrocih spodbujajo na različne načine. Spodbujajo

ga tako, da se z otroki pogovarjajo o tem, kar jih zanima, in jih pri pripovedovanju poslušajo. Otroka morajo skušati vključiti v pogovor.

Kakovost družinskega okolja opredelijo tudi materialne možnosti, kot so na primer knjige, ki so prisotne v otrokovem domu. Pomembno je, da so otroci izpostavljeni otroški literaturi, predvsem slikanicam, knjigam in revijam. Starši, ki otrokom veliko berejo, vplivajo na njihov govorni razvoj, saj s pogostim branjem vplivajo na širjenje besednega zaklada. Otroci na ta način spoznavajo tudi značilnosti jezika (Marjanovič Umek, 2006).

2.1.3.2 Socialnoekonomski dejavniki

Na otrokov razvoj imajo pomemben vpliv tudi socialnoekonomske značilnosti družine, kot so na primer ugodnejši ekonomski status in višja stopnja izobrazbe staršev. Raziskave (Hart in Risley, 1992, v Marjanovič Umek, 2006) so pokazale, da se starši, ki imajo nižje osebne dohodke in nižjo stopnjo izobrazbe, redkeje pogovarjajo z otroki; njihov govor je manj raznolik in besednjak omejen.

Otroci, katerih starši imajo nižjo stopnjo izobrazbe in nižji ekonomski status, uporabljajo krajše in enostavnejše izjave v primerjavi z otroki, ki izhajajo iz družin z visoko stopnjo izobrazbe in visokim ekonomskim statusom (Marjanovič Umek, 2006). Starši z manj ugodnim socialnoekonomskim statusom uporabljajo zelo omejen jezikovni kod, za katerega je značilna raba enostavnih in nepovezanih izjav. V komunikaciji je otrok le sprejemnik navodil. Starši, ki imajo ugodnejši socialnoekonomski status, pa uporabljajo izdelan jezikovni kod in z otroki pogosto uporabljajo izjave, s katerimi spodbujajo otrokovo samostojno učenje.

2.1.3.3 Genetski dejavniki in otrokov spol

Na govorni razvoj vplivajo tudi genetski dejavniki. Ti dejavniki imajo velik vpliv predvsem na razvoj otrokove slovnice in na razvoj na področju semantike, fonologije in artikulacije. Na govorni razvoj naj bi po eni strani vplivalo veliko število genov, na drugi strani pa besedna inteligenca staršev, predvsem besedna inteligenca mame. Višjo stopnjo izobrazbe ima mama, višja bo otrokova besedna inteligentnost, saj ta pozitivno vpliva na otrokovo govorno usposobljenost (Marjanovič Umek, 2006).

Mnogo avtorjev pa se je ukvarjalo tudi z razlikami v govornem razvoju med dečki in deklicami. Izvedle so se mnoge raziskave (npr. D'Odorico, Carubbi, Salemi in Calvo, 2001; Bornstein in Haynes, 1998, v Marjanovič Umek, 2006), ki so pokazale, da se govor deklic razvija hitreje v primerjavi z govorom dečkov. Deklice hitreje spregovorijo,

prej usvojijo slovnico, oblikujejo daljše izjave in imajo širši besednjak. Za deklice je značilno tudi to, da veliko več berejo kot dečki, kar pozitivno vpliva na govorni razvoj.

2.1.3.4 Vrtec in vrstniška skupina

Poleg družinskega okolja je za otrokov govorni razvoj pomemben tudi kakovosten vrtec. V vrtcu se otroci vključujejo v različne dejavnosti, ki vplivajo na njihovo govorno izražanje (Marjanovič Umek, 2006).

Kakovosten vrtec predstavlja pomemben dejavnik, saj pozitivno vpliva na otrokovo govorno kompetentnost. Kot je pokazala raziskava, ki so jo izvedle Marjanovič Umek, Fekonja, Kavčič in Poljanšek (2002), kakovosten vrtec pozitivno vpliva na vse otroke, predvsem pa na tiste, ki izhajajo iz govorno manj spodbudnega okolja.

Otrok v vrtcu komunicira z vzgojiteljem, z ostalimi delavci, predvsem pa z vrstniki. Z vrstniki se igra in si s pomočjo vrstniške simbolne igre in različnih dejavnosti bogati govorico in širi besedni zaklad. Tudi vrstniki so otroku pomemben govorni zgled. V predšolskem obdobju otroci začenjajo jezik uporabljati vedno pogosteje (Prebeg Vilke, 1995).

V vrstniški skupini otrok pridobi pomembne govorne izkušnje. Pri spontani igri otroci uporabljajo različne izjave (vprašalne, nikalne, podredne itd.) in jezik uporabljajo v različnih funkcijah. Otroci se pri igri pogovarjajo o temi, določajo pravila in na ta način nezavedno pridobivajo govorne izkušnje (Marjanovič Umek, 2006).

Strokovnjaki so ugotovili, da ima kakovost vrtca kompenzacijsko funkcijo med otroki različno izobraženih staršev. Kakovosten vrtec lahko pripomore k zmanjšanju razlik v govorni kompetentnosti otrok visoko in nizko izobraženih staršev (Marjanovič Umek, 2006).

2.2 Dvojezičnost

Pojem dvojezičnost ali bilingvizem definira posameznikovo enakovredno obvladovanje dveh jezikov (Prebeg Vilke, 1995).

S. Pertot (2015) trdi, da dvojezičnost opredeljuje govorce dveh jezikov na nekem območju ali v nekem družbenem kontekstu.

Nekateri strokovnjaki (Harmes in Blanc, 1990, v Marjanovič Umek, 2006) definirajo dvojezično osebo kot osebo, ki ima dostop do več kot enega jezikovnega koda.

2.2.1 Vrste dvojezičnosti

Ločimo več vrst dvojezičnosti: pasivno, aktivno, absolutno in funkcionalno.

O pasivni dvojezičnosti govorimo, ko pri otroku prevladuje en jezik in najraje govori tisti jezik, ki ga največkrat sliši, ter ne uporablja drugega jezika, čeprav ga razume. Drugega jezika ne uporablja v vsakdanjem pogovoru (Pertot, 2004).

Ko otrok obvlada oba jezika in komunicira v obeh jezikovnih kodih, je dvojezičnost aktivna (Prebeg Vilke, 1995).

O funkcionalni dvojezičnosti govorimo takrat, ko posameznik uporablja en jezik, s katerim krije določena življenjska področja, in drug jezik za druga področja (Pertot, 2015).

Poznamo tudi absolutno dvojezičnost, ki se nanaša na posameznikovo neoporečno obvladanje obeh jezikov. O absolutni dvojezičnosti govorimo takrat, ko poleg maternega jezika intenzivno uporabljamo tudi drugi jezik.

Glede na način usvajanja dveh jezikov pa ločimo simultano oz. hkratno in sukcesivno oz. zaporedno dvojezičnost. O simultani dvojezičnosti govorimo takrat, ko je otrok izpostavljen obema jezikoma že od rojstva. Za sukcesivno dvojezičnost pa je značilno, da se posameznik nauči drugi jezik zaporedno, od tretjega leta starosti naprej (Prebeg Vilke, 1995).

S. Pertot (2015) omenja še aditivno in subtraktivno dvojezičnost. Za aditivno dvojezičnost je značilna obogatitev prvega jezika. Pri tej vrsti dvojezičnosti so se pri posamezniku vse kognitivne sposobnosti enakovredno razvile v obeh jezikih. Za subtraktivno dvojezičnost pa je značilno obubožanje prvega jezika. Posameznik zaradi sprememb družbeno-kulturnega okolja preide k rabi dominantnega jezika in opusti materni jezik.

2.2.2 Jezikovni razvoj dvojezičnega otroka in usvajanje drugega jezika

Razvoj govora dvojezičnega otroka poteka enako kot govorni razvoj otroka, ki odrašča v enojezičnem okolju. Otrok v prvem letu starosti beblja in šele nato izreče prve razumljive besede. Od tretjega leta starosti naprej združuje po dve besedi; za dvojezičnega otroka je značilno, da kombinira besede iz obeh jezikov (Pertot, 2004).

Jezikovni razvoj dvojezičnega otroka poteka v treh stopnjah:

1. Do približno treh let starosti je govorni razvoj podoben govornemu razvoju enojezičnega otroka. Otrok oblikuje en leksikalni sistem, ki vsebuje besede iz obeh jezikov. Otrok na prvi stopnji oba jezika dojema kot en sam jezik. Značilno je, da sestavlja besedne zveze, ki vsebujejo besede iz obeh jezikov. Otrokova glavna naloga na tej stopnji je razlikovanje glasov, besednjaka in slovnice obeh jezikov.

2. Na drugi stopnji, ki traja od starosti treh do štirih let, je značilno, da otrok razlikuje dva različna besednjaka, v obeh jezikih pa uporablja enaka slovnična pravila. Besedne zveze je otrok sposoben tvoriti iz vsakega besednjaka posebej. Značilno je tudi, da za vsako besedo v enem jeziku pozna ustrezno besedo v drugem jeziku. Otrok je na tej stopnji že sposoben prevajati iz enega jezika v drugega.
3. Na tretji stopnji, ki poteka med petim in šestim letom starosti, otrok govori dva jezika, ki sta slovnično različna in imata različen besednjak (Marjanovič Umek in Fekonja, 2006).

Drugi jezik ali jezik okolja je jezik, ki se ga posameznik nauči in ga usvaja poleg prvega jezika. Ta jezik posameznik usvaja v bolj ali manj naravnem okolju. Do usvajanja dveh jezikov lahko pride zaradi različnih vzrokov, najpogostejši je pripadnost družine skupini manjšinskega jezika. Poleg tega pa je lahko razlog tudi mešani zakon. Otroci drugi jezik usvajajo že v otroštvu (Prebeg Vilke, 1995).

Za predšolske otroke je značilno, da se jezikov ne učijo, ampak jih usvojijo iz okolja. Otrok usvoji jezik prek igre, v interakciji z drugimi. Ker se jezika učijo iz okolja, je potrebno družbeno okolje, v katerem se uporablja dva jezika. Poleg tega pa otroci potrebujejo tudi prisotnost sovrstnikov, od katerih pridobivajo novo znanje. Iz okolja in od sovrstnikov pridobivajo podatke in spoznavajo značilnosti govornega položaja. Pri tem so soudeleženi tudi umski mehanizmi (Pertot, 2004).

Usvajanje drugega jezika je zapleten proces, ki traja leta in na katerega vplivajo številni dejavniki. Na usvajanje drugega jezika vplivajo tudi otrokova starost, inteligenca, motivacija in značilnosti otrokove osebnosti. Mlajši otroci lažje usvajajo drugi jezik kot odrasli. Upoštevati je treba kritično obdobje za usvajanje jezika. Zgodnje obdobje je bistveno za obvladovanje jezika brez tujega naglasa. Poleg boljše sposobnosti izgovarjave zgodnje obdobje pozitivno vpliva tudi na sposobnost usvajanja sintakse in besednega zaklada (Prebeg Vilke, 1995).

Naloge, ki jih opravi dvojezični otrok, ko se uči obeh jezikov, so enake nalogam monolingvističnih otrok. Značilno je, da se mora naučiti glasovnega sistema jezika, naučiti se mora oblikovati besede in jih kombinirati v izjave, naučiti se mora pomena besed ter uporabljati jezik, da lahko komunicira z okolico. Vse te naloge mora opraviti v obeh jezikih (Prebeg Vilke, 1995).

V predšolskem obdobju lahko večkrat pride do mešanja jezikov. To fazo mešanja jezikov nekateri otroci hitro prerastejo. Značilno je, da na začetku otroci mešajo posamezne besede, nato pride tudi do mešanja slovničnih pravil. Fazo mešanja jezikov

premostijo takrat, ko dokončno ločijo posamezne jezikovne sisteme in razumejo, kaj spada k enemu jeziku in kaj k drugemu. To fazo premostijo otroci predvsem, če imajo na razpolago pestre jezikovne spodbude v obeh jezikih ter ustrezno spodbudno okolje (Pertot, 2004).

2.3 Lutka kot motivacijsko sredstvo pri usvajanju jezika

V SSKJ (2005) najdemo naslednjo definicijo lutke: »Lutka je majhna figura, ki predstavlja človeka, žival za uprizorjanje iger.«

Za lutko je značilno, da je po navadi manjša od človeka, v rokah pa lahko vsak predmet postane lutka.

V predšolskem obdobju so lutke zelo pomembne. Lutka je za otroka čarobno sredstvo, ki ga privlači in kateremu zaupa. Ob lutki se otrok sprosti, izraža misli, čustva, se sproščeno pogovarja. Poleg tega pa lutka predstavlja tudi izjemno sredstvo, s katerim lahko dosegamo, spoznavamo in utrjujemo nove cilje (Varl, 1998).

Lutke so za otroke zelo privlačne in imajo izjemno energijo in moč. Za otroke lahko postanejo pomemben posrednik in tudi pomočnik. Pri tem ni pomemben njihov videz, saj so lahko kupljene ali pa preprosto izdelane iz raznih materialov (Majaron in Korošec, 2006).

Lutka zmore vse, česar človek ne zmore; lahko leti, se bori, premaga zlo. Vse to daje lutki izjemno moč (Borota, 2006).

Pomembno je, da lutkar lastno energijo usmeri v lutko in da verjame v moč, ki jo ta ima. Tako na lažji način vzpostavi manj »ogrožajočo« komunikacijo (Korošec in Majaron, 2002).

V vzgojno-izobraževalnem procesu lutka predstavlja izjemno vzgojno sredstvo. V vrtcu vlogo lutkarja prevzame vzgojiteljica in njej lutka izjemno pomaga. Lutka je v vrtcu pomembno motivacijsko sredstvo, ki vzgojiteljici pomaga ne samo pri komunikaciji, ampak tudi pri razumevanju otroka in utrjevanju novih vsebin, pri vključevanju otroka v socializacijski proces, pri spodbujanju k vključevanju v skupinsko delo (Korošec in Majaron, 2006).

Lutko lahko v vrtcu uporabljamo na vseh kurikularnih področjih – pri glasbi, matematiki, naravi, družbi, jeziku in gibanju. Kreativna lutkovna dejavnost predstavlja zelo uspešno metodo učenja in poučevanja. Pomembno je, da se otroci pri tem dobro počutijo. S pomočjo kreativne lutkovne dejavnosti otrokom nudimo možnost za doseganje različnih vzgojno-izobraževalnih ciljev, kot so na primer spodbujanje

kreativnega izražanja, stimuliranje in povečevanje domišljije, razvijanje samozaupanja itd. Med cilje uvrščamo tudi izboljšanje govora in izgovarjave. Lutke predstavljajo pomemben medij tudi na področju jezika in govorne vzgoje. Z njimi lahko razvijamo sposobnost poslušanja, pogovarjanja in artikulacije glasov ter širimo otrokovo besedišče (Korošec in Majaron, 2006).

Otroci veliko laže vzpostavijo stik z lutko kot z odraslo osebo. Lutka predstavlja tistega posrednika, ki olajša komunikacijo; sporočanje in posredovanje informacij je s pomočjo lutke olajšano (Varl, 1998).

Lutka pozitivno vpliva tudi na otrokov čustveni, socialni in spoznavni razvoj. Kreativna igra z lutko nudi otroku možnost, da zna kreativno uporabiti informacije in izkušnje, ki jih pridobi, ter da je sposoben ustvarjalnega mišljenja. Otroci se s pomočjo iger z lutko naučijo ločiti fantazijo od resničnosti. Sposobni so razviti pogled na stvari iz raznih zornih kotov in tako razumejo, kaj je resnično in kaj ne. Lutka pripomore tudi h krepitvi samozavesti in razvoju pozitivne samopodobe. Otrok s kreativnimi lutkovnimi dejavnostmi razume, da je sposoben nekaj narediti in da je to, kar je sposoben narediti, dobro. To pri otroku poveča samozavest. Kljub temu pa lahko z lutkovnimi dejavnostmi oblikujemo tudi socialne veščine. Pri pripravi prizorov morajo otroci med seboj sodelovati, se poslušati, sprejemati raznorazne ideje in na ta način razvijajo komunikacijo in socialne spretnosti. Lutka pripomore tudi k razvoju empatije, saj se pri igri z lutko otrok vživi v razne vloge in drugo osebo, sprejema njene občutke in se je zmožen postaviti v njen položaj (Korošec in Majaron, 2006).

2.3.1 Pomen lutke za verbalno izražanje

Predšolsko obdobje je ključnega pomena za otrokov govorni razvoj. Značilno je, da na govor vpliva govor ljudi, ki so okoli otroka. Otrok posluša njihov govor in ga večkrat posnema. Zato imajo pri govornem razvoju velik pomen govorni vzorci. Pomembno je, da otrok posluša zgodbe in da tudi sam dobi priložnost izražati se in pripovedovati o doživljanjih in vsakodnevnih izkušnjah. Na ta način izpopolnjuje lastne jezikovne zmožnosti. Igra z lutko je lahko v teh primerih zelo koristna, saj spodbuja otrokovo domišljijo in mu pomaga pri pripovedovanju. Ob igri se otroci učijo komunicirati (Marjanovič Umek, 2006).

Pri spontani igri z lutko v koticu se otroci preizkušajo v rabi glasov in besed. Razne vloge, ki jih otroci izberejo, nudijo možnosti za preizkušanje raznih glasov. Na ta način se izboljša otrokova izgovarjava in obogati otrokovo besedišče. Ob igri z lutko postanejo tudi neznane besede razumljivejše (Korošec in Majaron, 2006).

Tudi v Kurikulumu za vrtce (1999) je zapisano, da se otroci jezik učijo ob poslušanju vsakdanjih pogovorov, s pripovedovanjem, opisovanjem, ob rabi jezika v domišljjskih igrah, dramatizacijah, izmišljanju zgodb itd. Lutka je pri vseh teh dejavnostih lahko izjemna pomočnica.

2.3.2 Načini usvajanja jezika s pomočjo lutk

Lutka je lahko izjemno motivacijsko sredstvo tudi na področju govornega razvoja in pri usvajanju jezika. Jezik lahko otroci usvajajo prek načrtovanih oz. nenačrtovanih dejavnosti z lutko. Poznamo različne metode dela z lutko, s pomočjo katerih lahko spodbujamo usvajanje jezika. Te so: spontana igra z lutko, priprava prizorov z lutko, pripovedovanje z lutko, pogovarjanje skozi lutko, učenje in poučevanje z lutko ter izdelava lutke (Korošec in Majaron, 2006).

V nadaljevanju bomo predstavili posamezne metode dela z lutko.

2.3.2.1 Spontana igra z lutko

Igra predstavlja notranje motivirano dejavnost, ki je svobodna in pod vplivom zunanjih pravil. Otroška igra je prevladujoča dejavnost znotraj vrtčevske skupine v predšolskem obdobju (Marjanovič Umek in Zupančič, 2006).

Pri spontani igri se otrok samostojno, sproščeno igra in se pri tem pogovarja z lutko. Med igro lahko spreminja vloge in v igro je lahko vključenih več otrok. Odrasla oseba lahko otroku pri spontani igri pomaga, mu na primer poišče material. V igro pa ne posega nikoli. Do spontane igre z lutko lahko pride že v času same izdelave lutke, ko lutke niso dokončane. En otrok se pogovarja z lutko, drugi pa lahko lutko oživilja na razne načine (Korošec in Majaron, 2006).

Igra z lutko spodbuja otrokovo mišljenje, domišljijo in verbalno izražanje. Lutka spodbuja otrokov govor. Pri igri z lutko otroci izrazijo čustva, želje in laže spregovorijo z drugimi (Prebeg Vilke, 1995).

2.3.2.2 Priprava prizorov z lutko

Ta dejavnost se skrbno izvaja pod vodstvom odrasle osebe. Odrasla oseba usmerja otroke z raznimi tehnikami. Otroke usmerja k pripravi prizorov na podlagi zgodbe, poezije, resničnega življenja ali domišljije. Otroci pri tem nimajo omejitev, lahko se svobodno gibajo po prostoru. Pri pripravi prizorov moramo vedno upoštevati lutke, ki jih bomo uporabili. Na primer, če imajo otroci na razpolago prstne lutke, bomo otrokom ponudili manjši prostor, če imajo na razpolago večje lutke, pa večji igralni prostor.

Za to metodo dela je značilno, da otroci nimajo na razpolago besedila, zato samostojno izražajo ideje. Vzgojiteljeva naloga je, da otrokom pomaga, jih usmerja in nato prepusti ustvarjalnosti. Otroci lahko prizore nato pokažejo drugim otrokom. Zaradi tega ima pomembno vlogo tudi občinstvo, ki si bo prizore oz. celotno predstavo ogledalo (Korošec in Majaron, 2006).

2.3.2.3 Pripovedovanje z lutko

Pripovedovanje je pomembna govorna spretnost, na katero lahko odrasli močno vplivamo (Ajdišek, 2010).

Lutke pripomorejo h kreativni interpretaciji in ustvarjanju čarobnega sveta pri otrocih. Gre za odlično kombinacijo literarne umetnosti in lutk. Lutke s svojo obliko, barvo, dimenzijo in gibanjem obogatijo literarno doživetje. Med pripovedovanjem z lutko se med otroki in lutko ustvari pristen dialog. Otroci se takrat vživijo v junake in jih globlje doživijo. Otroci so med poslušanjem zelo sproščeni (Korošec in Majaron, 2006).

Pomembno je spodbujati tudi otrokovo pripovedovanje, saj pripomore k otrokovemu govorno-jezikovnemu razvoju. S spodbujanjem pripovedovanja pri otrocih širimo besedni zaklad. Otroci se poleg širjenja besednega zaklada učijo oblikovati govorna sporočila in preizkušajo svojo domišljijo. Kljub temu pa se učijo pripovedovati tudi o trenutnih čustvih in stiskah (Ajdišek, 2010).

2.3.2.4 Pogovarjanje skozi lutko

Pri izražanju čustev in doživetij je včasih otrokom treba ponuditi medij, s pomočjo katerega bodo lažje izrazili to, kar čutijo. Ustrezen medij lahko predstavlja tudi lutka. Če ima otrok včasih težave z vzpostavitvijo stikov z odraslo osebo, bo veliko lažje vzpostavil stik z lutko. Otroci lutki zaupajo in jim predstavlja ščit, zato so pri pogovarjanju z lutko veliko bolj sproščeni (Korošec in Majaron, 2002).

Pogovor z lutko spodbuja predvsem otrokov socialni in emocionalni razvoj in pripomore k razvoju otrokove verbalne spretnosti. Ko se bodo otroci pogovarjali z lutko, bodo lažje izrazili, kar čutijo, svoje stiske in misli. Lutka jih bo takrat poslušala. Otroci bodo na ta način lutki zaupali in ji bodo lažje povedali svoje težave. Za te namene je zelo primerna lutka ljubljenska, ki predstavlja prijatelja skupine. Lutka spremlja otroke skozi celotno šolsko leto in otroci ji veliko zaupajo. S pomočjo nje se naučijo izraziti čustva, misli in to pripomore tudi k izboljšanju komunikacije (Korošec in Majaron, 2006).

2.3.2.5 Učenje in poučevanje skozi lutko

Lutka predstavlja izjemno pomočnico pri doseganju kurikularnih ciljev. Z njo lahko otroke veliko bolje motiviramo, poleg tega pa izboljšuje tudi komunikacijo, pomnjenje in razumevanje učne snovi in vsebin. S pomočjo lutk vzgojitelj posreduje informacije na zanimivejši način in otroci se pri poučevanju zabavajo in uživajo.

Lutka otroke v učnem procesu spremlja, jim pomaga in jih veliko spodbuja. Lutka tvori veliko bolj sproščeno vzdušje in posledično so tudi otroci bolj sproščeni. Poleg tega pa lahko s pomočjo lutke povečamo otrokovo pozornost in otrokom pomagamo pri sledenju učni snovi. Delo z lutko prinese veliko prednosti tako otrokom kot vzgojiteljici. Vzgojiteljici omogoči razumevanje otroka, poveča vsesplošno kreativnost, otrokom nudi alternativne učne izkušnje in v skupini ustvari zabavno in prijetno vzdušje. Pri tem si še vedno ohrani avtoriteto, saj otroci lutko spoštujejo (Korošec in Majaron, 2006).

Z vključevanjem lutke v učni proces si otroci razvijajo domišljijo in ustvarjalnost. Otrokom omogoča prijetnejše okolje za usvajanje znanja in učenje.

2.3.2.6 Izdelava lutke

Pri izdelavi lutk otrok samostojno izraža svoja čustva, želje in misli, zato je pomembno, da je pri izdelavi čim bolj svoboden. Predvsem pri mlajših otrocih ni pomemben videz lutke. Pomembno je, da otrok verjame v to, kar je izdelal. Odrasla oseba pa ima nalogo, da otroka spodbuja in sprejme otrokovo ustvarjalnost. Pomembna je tudi vzgojiteljeva senzibilnost.

Pri izdelavi lutk otrok razvija fino motoriko, koordinacijo oko – roka, spoznava različne pojme in izraža čustva. Lutko, ki jo otrok izdelava samostojno, veliko bolj ceni kot druge lutke. To lutko bo spoštoval in z njo vzpostavil intimen, pristen odnos (Korošec in Majaron, 2006).

Pomembno je, da vzgojiteljica ne kritizira otrokovega izdelka, temveč da ga spodbuja in na tak način razvija otrokovo ustvarjalnost.

Delo z lutko lahko vključimo v razne dejavnosti in to med otroke prinaša veliko vznemirjanja in medsebojnega povezovanja. Poleg tega razvija otrokovo ustvarjalnost (Varl, 1998).

Lutke lahko izdelamo iz preprostega odpadnega materiala, kot so tulci, papir, vata, jogurtov lonček itd. Pomembno je, da lutka potem v otrokovih rokah zaživi. Lutka zaživi takrat, ko ji namenimo pozornost in vanjo vložimo vso svojo energijo (Korošec in Majaron, 2006).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Opredelitev problema

V diplomski nalogi nas je zanimalo, ali je lutka v predšolskem obdobju ustrezno motivacijsko sredstvo za usvajanje jezika. Osredotočili smo se na usvajanje slovenskega jezika na dvojezičnem območju v Italiji. Za to območje je značilno, da obiskujejo vrtce s slovenskim učnim jezikom tudi otroci, ki izhajajo iz italijansko govorečih ali mešanih družin. Za te je značilno predvsem to, da imajo zelo pomanjkljivo slovensko besedišče. S pomočjo različnih metod dela z lutko smo ugotavljali, kako lutka spodbuja usvajanje slovenskega jezika in ali ima na otroke pozitiven vpliv.

3.2 Namen in cilji

Namen diplomske naloge je predstaviti metode dela z lutko, s katerimi lahko pripomoremo k usvajanju jezika, in ugotoviti, kako lutka spodbuja usvajanje slovenskega jezika v vrtcu na dvojezičnem območju (v vrtcu s slovenskim učnim jezikom v Italiji).

Cilji diplomske naloge so naslednji:

- raziskati vlogo lutke v predšolskem obdobju na jezikovno mešanem območju,
- ugotoviti, v kolikšni meri lutke vplivajo na usvajanje slovenskega jezika pri otrocih, ki izhajajo iz slovensko govoreče družine, iz italijansko govoreče družine in iz mešane družine,
- ugotoviti, kako otroci uporabljajo slovensko besedišče pri raznih lutkovnih dejavnostih.

3.3 Raziskovalna vprašanja

V diplomski nalogi nameravamo odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kakšno vlogo imajo lutke pri usvajanju jezika?
2. Kako lutka vpliva na bogatenje otrokovega besedišča in posledično na otrokovo usvajanje jezika?
3. Kako lahko z lutkami bistveno vplivamo na usvajanje predvsem slovenskega jezika pri otrocih, ki izhajajo iz italijansko govorečih in mešanih družin?

3.4 Raziskovalni vzorec

V raziskavo je bilo vključenih 18 otrok, starih od tri do šest let. Otroci so v kombiniranem oddelku. Od teh je devet deklic in devet dečkov. Otroci obiskujejo vrtec s slovenskim učnim jezikom v Italiji.

V skupini je 11 otrok iz slovensko govorečih družin, dva otroka, ki izhajata iz italijansko govoreče družine, in pet otrok, ki izhajajo iz mešane družine, v kateri eden izmed staršev govori v slovenskem, drugi pa v italijanskem jeziku.

3.5 Raziskovalne metode in postopek zbiranja podatkov

Za izvedeno raziskavo smo uporabili deskriptivno neeksperimentalno metodo. Raziskovanje smo izvedli v vrtcu s slovenskim učnim jezikom v Italiji, v kombiniranem oddelku. Izvedli smo ga v mesecu aprilu 2018. Čas opazovanja je bil tri tedne. V vrtčevsko skupino smo uvedli lutkovnega ljubljénčka, s pomočjo katerega smo izvajali različne dejavnosti. V vrtcu smo načrtovali, izvedli in opazovali šest dejavnosti z lutko. Te so: spontana igra z lutko, pripovedovanje z lutko, pogovor skozi lutko, izdelava lutke, priprava prizorov z lutko in poučevanje z lutko. Ob izvajanju posameznih dejavnosti smo opazovali otroke in si izdelovali anekdotske zapise. Dogajanje smo dokumentirali tudi s slikami.

3.6 Opis in izvedba dejavnosti

3.6.1 Uvajanje ljubljénčka v skupino

Za ljubljénčka skupine sem izbrala ročno lutko, zajčka po imenu Piko. Lutko sem izdelala sama, tako da je imela še dodatno vrednost. Lutka je izdelana iz stiropora in preprostega blaga.

Lutka je bila v vrtčevski skupini vse tri tedne in z njeno pomočjo smo izvedli vse dejavnosti. Ko sem prvič vstopila v skupino, sem z vzgojiteljico vodila jutranji krog. Takrat sem otrokom predstavila novo lutko. Lutka je potrkala na vrata igralnice in otroci so jo sprejeli. Ko je vstopila v igralnico, sem lutko takoj vključila v jutranji krog. Najprej se je zajček Piko otrokom predstavil in povedal, da se zelo rad pogovarja v slovenskem jeziku, saj ostalih jezikov žal ne razume. Otroci so Piku zelo pozorno prisluhnili. Nato so se tudi otroci predstavili Piku. Najprej se je predstavil deček, star štiri leta, ki zelo rad govori. Opazila sem, da je deček lutki, ko je vstopila v učilnico, z zanimanjem in navdušenjem sledil.

Po uvodnih predstavitvah smo vsi skupaj nadaljevali jutranji krog. Skupaj s Pikom smo dopolnili plakat, na katerem otroci vsakodnevno določijo vreme in dan v tednu ter označijo število dečkov in deklic, prisotnih v skupini.

Otroci so zelo hitro vzpostavili stik z zajčkom Pikom. Velika večina otrok je bila navdušena nad njim in so se z veseljem pogovarjali z njim.

Nato smo skupaj določili prostor, kjer je Piko počival vse tri tedne. Otroci so izbrali stol, ki se je nahajal blizu vrat, in nanj položili blazinico.

Po končanem jutranjem krogu smo Pika položili na stol. Otrokom sem povedala, da jih Piko opazuje, ker jih bi rad bolje spoznal.

Opazila sem, da so otroci velikokrat zahajali tja, kjer je počival zajček Piko. Pika so se dotikali in ga pozdravljali. Mlajša deklica, stara štiri leta, je Piku rekla: »Zelo si lep, zajček Piko, veš? Tudi jaz imam zajčka doma.« Pika je nato pozdravila in se napotila v bližnji kotiček.

Zelo zanimivo je bilo, ker so bili vsi otroci zelo navdušeni. Razvidno je bilo, da se še niso imeli priložnosti srečati z lutko ljubljenko in se igrati/pogovarjati s preprosto lutko.

3.6.2 Prosta igra z lutko

Lutka je bila ves čas vključena v skupino. Ko so se otroci prosto igrali po kotičkih, se je Piko večkrat igral z njimi. Otroke sem opazovala pri prosti igri z zajčkom Pikom. Opazovala sem predvsem, kako se otroci sporazumevajo ob prisotnosti lutke.

Deklici sta se igrali z zajčkom Pikom v kotičku, kjer je kuhinja. Deklica 1 izhaja iz slovensko govoreče družine, deklica 2 pa iz italijansko govoreče družine. Deklica 1 je Pika vprašala: »Piko, želiš čaj? Skuhale ti bomo dober čaj z jagodi. So ti všeč jagode?« Ko se je deklica 1 v kuhinji delala, da kuha čaj, je deklica 2 rekla: »Piku lahko damo tudi malo succa (succo = sok).« Deklica 1 pa jo je takoj opozorila: »Piko ne zna, kaj pomeni succo. Moramo reči sok.« »Ja, ja, sok. Piku lahko damo tudi malo soka. Ga grem iskat.« Z zajčkom sta se deklici v kuhinji igrali dlje časa, pokazala sta mu tudi vse kuhinjske pripomočke. Deklica 1 je Piku razložila: »Piko, v tej kuhinji imamo veliko pripomočkov. Imamo vilce. Poglej! Potem tukaj imamo kozarce, krožnike in žlice. Potem tukaj imamo tudi skodelice za čaj.« Deklica 2 je dodala: »Ja, in imamo tudi brisačo, tako si tukaj (pokazala je umivalnik) umijemo roke in potem jih lahko obrišemo z brisačo.«

Deček iz mešane družine je s Pikom sestavljal sestavljanke. Skupaj sta sedela pri mizi. Deček je Piku razlagal, kaj bo sestavil: »Piko, poglej, sestavil bom medveda. Sedaj bom ta košček postavil sem. Vidi! Sem kmalu končal.« Nato je dokončal sestavljanke. »Vidi, naredil sem medveda na stranišču. To sploh ni blo težko zame.« Nato je pospravil sestavljanke v škatlo in v omaro, Pika pa položil na stol, kjer je po navadi počival.

Deklica, ki izhaja iz mešane družine, se je igrala z dečkom, ki izhaja iz slovensko govoreče družine. Skupaj sta se igrala s Pikom in punčkami. Deklica je Pika položila v voziček in mu nato pokazala vse koticke v igralnici. »Poglej, Piko, tukaj je naša kuhinja, tukaj po navadi rišemo, tukaj pa bo naš soggiorno (soggiorno = dnevna soba), stranišče pa je zunaj. Ga ni v igralnici. Za it v stranišče pa moraš vprašat učiteljico, ona pusti samo, če si priden.« Deček je sledil deklici in v rokah držal punčko. »Ja, ta igralnica je zares velika, skoraj velika kot moja hiša.« Piku sta nato pokazala koticke, kjer so lego kocke. Pika sta položila ob steno. Deklica je rekla: »Piko, sedaj boš videl, kaj bomo naredili.« Deklica je iz lego kock sestavila ladjo. »Naredila sem eno barco (barca = ladja). Se ne spomnim, kako se reče barca po slovensko.« Obrnila se je proti meni in me vprašala po prevodu. Povedala sem ji, da je pravilen izraz ladja. »Ecco, Piko, naredila sem ladjo, veliko ladjo, ki lahko gre tudi pod vodo. Kako rečemo ladji, ki gre pod vodo?« Deček ji je odgovoril: »Podmornica, ji rečemo podmornica, ker gre pod vodo, pod morjem.«

Otroci so se vsakodnevno igrali z zajčkom Pikom. Radi so ga vključili v dejavnosti in svoje igre. Pika so večkrat vključili tudi v vodene dejavnosti. Zajček je sodeloval pri športni vzgoji in glasbenih dejavnostih. Želeli so, da je Piko vedno z njimi, tudi pri kosilu. Zanimivo mi je bilo, da so zelo dobro skrbeli zanj. V nekaj dneh je zajček Piko postal del skupine.

Iz zgoraj zapisanih primerov lahko opazimo, da so se otroci med igro z zajčkom Pikom pogovarjali v slovenskem jeziku, uporabljali so pretežno slovensko besedišče. Zanimivo je bilo, da so otroci ob prisotnosti lutke zelo upoštevali dejstvo, da se lutka pogovarja le v slovenskem jeziku. Kadar niso poznali slovenskega izraza, je večina otrok vprašala za pomoč. To dejstvo me je zelo presenetilo.

Slika 1: Piko v kuhinji

Slika 2: Piko sestavlja sestavljanke

3.6.3 Pogovor z lutko

Vsako jutro, ko smo imeli možnost, smo v jutranji krog vključili tudi Pika. Piko se je vsakodnevno pogovarjal z otroki. Najprej se je približal tistim otrokom, ki se niso želeli pogovarjati z drugimi. Njim je posvetil nekoliko več časa.

Zanimiv je bil dogodek, ko se je po končanem jutranjem krogu Piko približal dečku, ki je sedel za mizo. Deček izhaja iz mešane družine. Je zelo zadržan in se z ostalimi, bodisi vzgojiteljico bodisi otroki, zelo malo pogovarja. Za dečka je značilno, da ima govorno-jezikovne težave. Težko izgovarja posamezne besede in tvori enostavne stavke. Piko se mu je približal in ga vprašal, ali je slabe volje. Deček je odgovoril: »Manjka mi mama.« Piko je otroka potolažil. Povedal mu je, da je mama v službi in da ga bo prišla iskat takoj po kosilu. »Jaz bi šel domov, mi ni všeč v vrtcu,« je odvrnil deček. Piko je otroka vprašal, kaj bo počel, ko bo prišla mama. »Ko pride mama, gremo iskat sladoled in potem gremo domov in gledamo televizijo.« Piko je dečka

vprašal, katere risanke gleda po televiziji. »Jaz gledam Paw Patrol. Je en psiček, ki pomaga drugim.«

Drug primer je primer dečka, ki izhaja iz mešane družine. Deček se je v telovadnici vozil s triciklom. Naenkrat se je deček vstavil in se usedel ob zid. Tam je sedel dlje časa. Tudi ko so se ostali otroci odpravljali za kosilo, je deček še vedno sedel ob zidu. Dečku se je približal zajček Piko. Vprašal ga je, kaj se dogaja. »Jaz bi se rad igral s tistim (pokazal je na gradnike).« Piko je dečku povedal, da rečemo tisti igrači gradniki. »Ja, jaz bi se rad igral z gradniki, ampak ne morem.« Zajček je dečka vprašal, zakaj se ne more igrati v koticu. »Ker ni prostora, tam so lahko samo štirje otroci. Tako je rekla učiteljica. In jaz sem malo jezen, ker tudi jaz bi rad se igral z gradniki. Bi lahko naredil velik grad ali hišo.« Piko je dečka potolažil in mu povedal, da se bo lahko z gradniki igral v popoldanskih urah, saj otroke sedaj čaka kosilo. Skupaj z dečkom sta se napotila na stranišče, kjer sta si umila roke.

Deklica, ki izhaja iz slovensko govoreče družine, je bila ves teden bolna. Ko se je vrnila v vrtec in se je znova vključila v vrtčevsko skupino, se ji je približal zajček Piko in jo vprašal, kje je bila ves teden. »Sem imela vročino. Ma, visoko vročino. Mama mi je dala tudi zdravilo in sem šla tudi k zdravniku.« Nato je dodala: »Znaš, Piko, da sem prav sanjala ta moment, da govorim s tabo. Znaš, da ko nisem bila več bolana, sem šla z biciklom s tatkom. Smo šli po gozdu in so bli tudi kamenčki in jaz nisem padla.« Piko je deklici čestital in jo vprašal, ali je vesela, ker se je vrnila v vrtec. »Ja, sem zelo vesela, ker vidim de novo (narečni izraz de novo = ponovno) vse moje prijateljice in tudi učiteljico.« Deklico je zajček Piko opozoril, da je »de novo« narečni izraz in da lahko na mesto tega izraza uporabimo druge izraze kot na primer ponovno, spet, zopet itd.

Iz primerov je razvidno, da so se otroci ob prisotnosti lutke pogovarjali v slovenskem jeziku. Lutki so zaupali in se z njo pogovarjali zelo sproščeno in brez večjih težav. Lutki so povedali svoje težave in izrazili svoja čustva. Pri tem so uporabljali slovenske izraze. Razvidno pa je tudi, da so otroci pod velikim vplivom narečnih izrazov. Večkrat jih je treba opozoriti, da narečni izrazi niso primerni za vrtčevsko okolje.

3.6.4 Pripovedovanje z lutko

Zajček Piko je otrokom pripovedoval zgodbo o zverjascu. Zgodbo sem izbrala, ker je večina otrok ni poznala in ker je zgodba med otroki zelo priljubljena. Po jutranjem krogu so otroci šli v telovadnico, kjer jim je zajček Piko pripovedoval

zgodbo. Pri pripovedovanju je Piko otrokom kazal slike. Tako so si otroci lažje predstavljali zgodbo. Otroci so med pripovedovanjem zelo pozorno prisluhnili. Po končani pripovedi se je zajček Piko z otroki tudi pogovoril. Otroke je vprašal, ali so zgodbo že poznali in ali jim je bila zgodba všeč. Z otroki se je pogovoril o zverjascu, miški in ostalih živalih, prisotnih v zgodbi.

Slika 3: Zgodba o zverjascu

Deček, izhajajoč iz mešano govoreče družine, je na vprašanje, kdo je zverjasec, odgovoril: »Zverjasec je en mostro (mostro = pošast), ki ima črn jezik in je podoben medvedu. In ima tudi artiglie (artigli = kremplji).« Zajček Piko je dečka opozoril in mu povedal, da je pravilen slovenski izraz kremplji. »Ja, je imel kremplje, zelo dolge kremplje in dovolj. Če ga srečamo v gozdu, se ustrašimo, ker je tudi grd.«

Deklica, ki izhaja iz slovensko govoreče družine, je Piku povedala: »Jaz sem že poznala to zgodbo in mi je zelo všeč. Mi jo je prebrala doma mama, ampak ne v slovenščini, v italijanščini.« Piko je deklico vprašal, ali mu lahko pove, kaj se dogaja v zgodbi. »Miška je hodila po gozdu in je srečala dosti živali. Srečala je lisico, sovo, kačo. Vse živali so se bale zverjasca, ker je velik in grd. Potem je tudi miška srečala zverjasca. Ampak zverjasec se je bal miške, ker so vsi bežali proč, ko je miška hodila po gozdu. Na koncu je zbežal tudi zverjasec, ker se je bal tudi on miške.«

Deklica, izhajajoča iz italijansko govoreče družine, je Pika vprašala: »Kaj si tudi ti videl zverjasca? Je zares tako velik?« Piko je deklici povedal, da ni nikoli videl zverjasca in da je zverjasca videla samo miška, miška pa mu je vse povedala. »Kaj ti je povedala miška? Je prijazen ali je tako hudoben?« Zajček je povedal, da zverjasec ni tako hudoben. »Veš, da ko sem bila majhna, sem tudi jaz videla zverjasca. Ma, jaz se nisem nič bala, ker sem zelo ... Učiteljica, kako se reče corragiosa (corragiosa = korajžna)?« Vzgojiteljica je deklici povedala pravilen slovenski izraz. »Ja, ker jaz sem zelo korajžna in se ne bojim. Se ne bojim niti pajkov in mravljic. Prav ničesar se ne bojim.«

Iz zgoraj navedenih primerov lahko razberemo, da so se otroci popolnoma vživeli v zgodbo in da so si zapomnili, kaj se v zgodbi dogaja. Otroke je zelo pritegnilo, ker je zgodbo o zverjascu pripovedovala lutka. To je med otroki ustvarilo čarobno vzdušje. Tudi po končani pripovedovani zgodbi so se otroci pogovarjali o junakih ter izpostavili tudi lastna čustva. Opazila sem, da so otroci sami pripovedovali dogodke o zgodbi. To pozitivno vpliva na otrokove jezikovne zmožnosti in širjenje otrokovega besedišča.

Slika 4: Pripovedovanje zgodbe o zverjascu

3.6.5 Izdelava lutke

Zajček Piko je med tednom pripovedoval zgodbo o zverjascu in miški, zato sem se odločila, da bomo z otroki izdelali miško. Na ta način so imele nekatere dejavnosti med njimi tudi rdečo nit. Pri izdelavi lutke miške smo uporabili stiroporno žogico, velik zobotrebec, siv kartonček, barvni papir in barve. Otroci so stiroporno žogico najprej pritrdili na zobotrebec in jo nato pobarvali. Sledila je izdelava ušes, ki so jih narisali na kartonček in izrezali. Nato so ušesa z vročim lepilom prilepili na stiroporno žogico. Na stiroporno žogico so nato narisali še obraz in nanjo prilepili obleko. Obleko smo izdelali iz barvnega papirja. Pri izdelavi lutke so otroci delali samostojno, pomagala sem jim le pri uporabi vročega lepila. Med izdelavo sem otroke spodbujala, da mi opišejo potek izdelave lutke. Pozorna sem bila, ko so otroci med izdelavo lutke izražali svoje želje in misli.

Dejavnost sem izvedla v manjših skupinah, v katerih so bili od dva do trije otroci. Na ta način sem otroke lahko nadzorovala in jim po potrebi pomagala. Otrokom je bila dejavnost zelo všeč. Nekateri so pomagali drugim. Otroke je izdelovanje lutke zelo pritegnilo.

Deklica, izhajajoča iz italijansko govoreče družine, mi je med izdelavo lutke opisala, kaj počne. »Imam žogico, bolj mehko žogico, in tudi ta zobotrebec. Sedaj bom

to žogico pobarvala.« Vprašala sem jo, kaj potrebujemo za barvanje. »Bomo barvali z barvami, ki so v omari. In nam rabi tudi čopič, en velik čopič.« Vprašala sem jo, katere barve bi ona uporabila. »Za glavo bi rabila sivo. Ampak v omari nimamo sive barve, veš, jo moramo naredit. Potem črno barvo za nos in roza za usta in tudi malo bele za oči, lahko.«

Deček, ki izhaja iz mešane družine, je opisal izdelavo svoje lutke: »Jaz sem izbral to žogico. Sedaj dam to žogico v stuzzicadente (stuzzicadente = zobotrebec).« Dečku sem povedala, da je pravilen slovenski izraz »zobotrebec«. Deček je ponovil za mano. Nato je nadaljeval: »Ja, na zobotrebec. Zobotrebec je dolg, ker ga moramo držati v roki. Potem pobarvamo glavo od miške. Moja miška bo sive barve, kakor je sive barve Piko, in tudi malo črna.« Nato smo skupaj izdelali obleko iz mehkega papirja. Deček je bil zelo navdušen: »Moja miška ima črno obleko, ker meni je zelo všeč črna barva. Ali ti lahko pomagam z lepilom? Jaz znam, kako se dela.« Dečku sem razložila, kako uporabljamo vroče lepilo in da moramo biti pri uporabi zelo previdni. Deček je dejal: »Ta pištola je zelo vroča, zato moram paziti. Je težko delati z njo, moj tata bi sigurno znal.«

Deklica, ki izhaja iz slovensko govoreče družine, je med izdelavo povedala: »Veš, da sem prav včeraj sanjala, da bomo delali lutko v vrtcu. Prav to lutko sem sanjala. Sem sanjala, da bo moja imela roza obleko in bo prav lepa.« Deklica je z velikim navdušenjem začela izdelovati lutko. Vprašala sem jo, kaj potrebujemo za izdelavo lutke. »Prej sem izbrala žogico, potem sem žogico dala v zobotrebec. Ma, učiteljica, kako rečemo tej žogici?« Povedala sem ji, da jo imenujemo stiroporna žogica. »Stiroporna? Zakaj?« Povedala sem ji, da je žogica iz stiropora, zato jo imenujemo tako. »To žogico sem potem pobarvala v sivo in sedaj bom naredila še ušesa, nos, oči in potem tudi rep.«

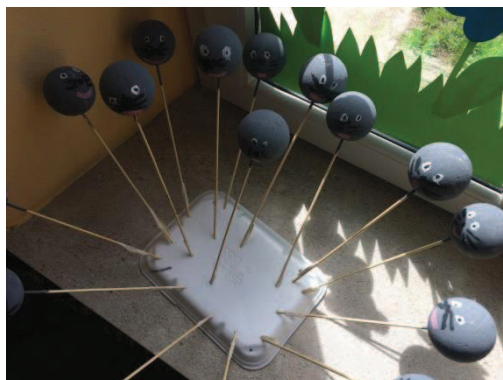

Slika 5: Deček izdeluje lutko

Slika 6: Deklica izdeluje lutko

Otroci so med izdelavo lutke zelo uživali. Vsak otrok je izrazil lastno idejo o izdelavi lutke. Povedali so, kako bi jo pobarvali, katere barve obleke bi ji naredili itd. Zanimivo je bilo, da so brez večjih težav poimenovali materiale, ki so jih uporabljali med izdelavo. Uporabljali so predvsem slovenske izraze. Če niso poznali posameznih izrazov, so vprašali za pomoč ter besedo nato ponovili. Tudi na ta način pripomoremo k širjenju otrokovega besednega zaklada.

Slika 7: Sušenje lutk na soncu

Slika 8: Dokončno izdelane lutke

3.6.6 Priprava prizorov z lutko

Ko so bile vse lutke dokončno izdelane, so otroci v manjših skupinah improvizirali krajše prizore. Prizori so bili sestavljeni iz improviziranih dialogov. Ker je otrokom zajček Piko pripovedoval zgodbo o zverjascu, so vsi prizori temeljili na tej zgodbi, saj so jo otroci poznali. V igralnici ni bilo manjšega odra, zato so otroci uporabili manjšo igralno likalno mizo. To so predlagali sami. Ideja, da bodo drugim otrokom nekaj zaigrali, je otroke zelo navdušila. Vsi otroci so se vključili v skupine in so aktivno sodelovali. Otrokom sem pustila nekaj minut časa, da so samostojno raziskovali svojo lutko in pripravili improviziran prizor. Nato so krajši prizor predstavili pred občinstvom, ki so ga sestavljali otroci iz skupine in vzgojiteljica. Med pripravo prizorov z vzgojiteljico nisva posegali v dejavnost otrok, temveč sva jih prepustili njihovi ustvarjalnosti. Otroci so po končani predstavitvi prizorov še vedno posegali po lutki in z njo želeli odigrati druge prizore. Zato smo v igralnici uredili manjši kotiček, kjer so se otroci še naprej igrali z lutko. Zanimivo je bilo, ker so v kotičku niso uprizarjali le dogodkov iz prebrane zgodbe, ampak tudi popolnoma izmišljene prizore.

Deček, ki izhaja iz mešano govoreče družine, je pripravil prizor skupaj z deklico, ki izhaja iz italijansko govoreče družine, in dečkom, ki izhaja iz slovensko govoreče družine. Pripravili so prizor o treh miškah, ki gredo v gozd. »Učiteljica, sedaj bomo začeli, lahko? Samo potrebujemo tišino, ker če ne, se ne sliši nič.«

Deček 1: »Ciau, miška, kam hodiš?«

Deklica: »Jaz hodim po gozdu, iščem zverjasca.«

Deček 1: »Kdo je zverjasec?«

Deklica: »Zverjasec je pošast, velika in umazana, ki živi v jami.«

Deček 1: »Ti bom pomagal dobiti zverjasca!«

Deček 2: »Tudi jaz pridem z vami. Jaz znam, ki živi zverjasec.«

Deklica: »Kje živi?«

Deček 2: »V jami, blizu reke.«

Deček 1: »Gremo!«

Deklica: »Mene je malo strah.«

Deček 2: »Ne skrbi, ti bomo pomagali.«

Deček 1: »Gremo!«

Deček s posebnimi potrebami se v skupini z ostalimi otroki pogovarja le v slovenskem jeziku. Pripravil je krajši prizor z dečkom in deklico, ki izhajata iz slovensko govoreče družine.

Deček 1: »Miške, gremo po gozdu!«

Deklica: »V gozdu živi veliko živali. Morda bomo srečali eno žival.«

Deček 1: »Ja, seveda! Pokličemo tudi rumeno miško, tako pride z nami.«

Deček in deklica: »Rumena miška, rumena miška, pridi!«

Deček 2 (deček s posebnimi potrebami): »Tukaj sem! Jaz sem rumena miška. Imam rumeno obleko.«

Deklica: »Rumena miška, pridi z nami, gremo v gozd.«

Deček 2: »Ja, pridem, pridem.«

Deček 1: »Paziti moramo na zverjasca, da nas ne poje.«

Deklica: »Zverjasec ni tako hudoben. Če mu nagajaš, postane hudoben, če mu ne nagajaš, ne.«

Deček 1: »Bomo videli, miške. Jaz se ga malo bojim.«

Deček 2: »Tudi jaz. Ima velike zobe.«

Deklica: »Velike zobe, dolg jezik in tudi kremplje.«

Deček 1: »Mi smo korajžne miške in se ga ne bojimo! Mi smo tudi zelo močne.«

Deček 2: »Ja, mi smo močne miške.«

Deklica: »Zverjasec bo prijazen z nami, gremo!«

Slika 9: Otroci med pripravo krajših prizorov

Opazila sem, da lahko s pomočjo prizorov veliko vplivamo na otrokovo usvajanje in razvoj jezika. Otroci so se med pripravo prizorov vživeli v lutko in pozabili na to, kar jih je obdajalo. Pozorni so bili na to, kar so pripovedovali. Preden so začeli s prikazovanjem prizorov, so si otroci med sabo izmenjali mnenja in ideje ter tvorili izvirne prizore. Iz zapisanih primerov lahko opazimo, da so se otroci pogovarjali v slovenskem jeziku. Slovensko besedišče so uporabljali brez večjih težav. Zelo me je presenetil deček, ki se v skupini pogovarja le v italijanskem jeziku. Ta se je ob prisotnosti lutke pogovarjal le v slovenskem jeziku.

3.6.7 Učenje in poučevanje skozi lutko

Lutka je izjemen motivator pri raznoraznih dejavnostih. Z njeno pomočjo lahko uresničujemo različne kurikularne cilje in otrokom približamo novo znanje. V vrtčevski skupini sem s pomočjo zajčka Pika izvedla matematično dejavnost. Cilj matematične dejavnosti je bil, da se otroci naučijo prepoznati simbole števil in jih poimenujejo.

Po jutranjem krogu je zajček Piko otroke povabil v telovadnico. Otrokom je povedal, da se bodo tisto jutro igrali skupaj. Najprej je otrokom pripovedoval zgodbo o račku. Otroci so morali zgodbi pozorno prisluhniti in se gibati po prostoru, kakor je bilo pripovedovano v zgodbi. Na primer, ko je zajček Piko otrokom povedal, da je raček vsako jutro naredil dva visoka poskoka, so morali otroci dvakrat visoko poskočiti. Piko je ves čas sodeloval, otroke je spodbujal in jim pomagal. Po pripovedovani zgodbi in zaključku uvodne igre je Piko vprašal otroke, katera števila so se pojavila v zgodbi. Vsi skupaj so s pomočjo Pika ponovili števila od ena do deset. Igra je bila otrokom zelo všeč. To je bila uvodna dejavnost, s pomočjo katere je Piko otroke motiviral in jih seznanil z novo temo. Nato je Piko s pomočjo vzgojiteljice otroke razdelil v manjše skupine. Otroci so se v skupinah igrali matematično didaktično igro hitre številke. Cilj te igre je, da otroci prepoznajo simbol števila na karti na sredini mize in ga povežejo s številom predmetov, narisanih na karti, ki jo držijo v rokah. Piko je otrokom med igro pomagal. Otroke je spodbujal z raznimi vprašanji in večkrat je štel skupaj z otroki. Ko

so otroci potrebovali pomoč, so spraševali Pika, redkokdaj so se ozrli k vzgojiteljici. Mlajši otroci so imeli pri tej igri nekaj težav, zato je Piko nekaj več časa posvetil njim. Pri izvedbi matematične dejavnosti nisem toliko opazovala otrokovega matematičnega znanja, temveč sem se osredotočila na otrokov govor. Opazovala sem otrokovo komunikacijo z lutko in kako lutka spodbuja otrokovo dejavnost.

Dečku, ki izhaja iz mešane družine, je bila didaktična igra zelo všeč. Ko se je Piko približal skupini, pri kateri se je igral deček, mu je deček povedal: »Piko, poglej! Vse karte sem uganil, nisem zgrešil niti ene.« Piko je dečka vprašal, katero število je bilo prikazano na mizi. »Facile (facile = lahko), to je številka pet, ampak jaz je nimam prikazane na mojih kartah. Moram počakati.«

Po uvodni igri, ko so otroci ponovili števila od ena do deset, je Piko vprašal deklico, ki izhaja iz italijansko govoreče družine, ali mu lahko našteje števila od ena do deset. »Ena, dva, tri, štiri, pet ..., potem šest, sedem, osem, devet, deset!«. Piko je deklico vprašal, ali se spomni, koliko poskokov je račka naredila vsako jutro, ko se je zbudila. »Ja, se spomnim. Račka je naredila dva poskoka, dva visoka poskoka.« Deklica je nato pokazala in rekla: »Glej, Piko! Tako visoka!«

Deklica, ki izhaja iz slovensko govoreče družine, je imela pri didaktični igri nekaj težav. Piko je deklico spodbujal z različnimi vprašanji. Vprašal jo je, ali prepozna simbol števila. Deklica je pokimala z glavo in rekla: »Po mojem je štiri.« Na karti je bilo prikazano število sedem. Piko je deklici povedal, da je na karti prikazano število sedem. Skupaj z deklico sta poiskala karto, na kateri je bilo prikazanih sedem predmetov. Deklico je spodbujal, da prešteje predmete. »Ena, dva, tri, štiri, pet, sedem, osem ...«. Deklico je zajček Piko takoj opozoril in nato sta skupaj pravilno preštela predmete. Najprej je preštel predmete Piko, nato deklica in na koncu sta jih preštela še skupaj. »Ja, tukaj je karta, kjer je sedem predmetov. Je sedem letal.«

4 SKLEPNE UGOTOVITVE

Predšolsko obdobje je zelo pomembno obdobje za usvajanje in razvoj jezika. Otrokom je pomembno ponuditi ustrezna sredstva, s pomočjo katerih jezik usvojijo na čim bolj zanimiv in prijeten način. Pri usvajanju jezika moramo vedno upoštevati otrokove individualne razlike in interese. Načrtovati moramo otrokom primerne vzgojne dejavnosti, ki vplivajo na usvajanje jezika. Zelo primerno sredstvo, ki vpliva na otrokovo usvajanje jezika, je lutka. V diplomski nalogi smo želela poglobiti svoje znanje na tem področju in raziskovali prav vlogo lutke pri usvajanju jezika. Zastavili smo si naslednje cilje:

- raziskati vlogo lutke v predšolskem obdobju na jezikovno mešanem območju,
- ugotoviti, v kolikšni meri lutke vplivajo na usvajanje slovenskega jezika pri otrocih, ki izhajajo iz slovensko govoreče družine, iz italijansko govoreče družine in iz mešane družine,
- ugotoviti, kako otroci uporabljajo slovensko besedišče pri raznih lutkovnih dejavnostih.

V središču vseh izvedenih dejavnosti je bila lutka, ki s svojo čarobno močjo spodbuja otroke. Za otroke je postala lutka skozi dejavnosti prijazna avtoriteta, ki je občasno prevzela vlogo vzgojiteljice. Izvedeno opazovanje je potekalo tri tedne. V teh treh tednih smo z otroki izvedli razne lutkovne dejavnosti. Otroci so samostojno izdelali lutko, pripravili so krajše prizore, poslušali so zgodbo, ki jih jo je pripovedovala lutka idr. Na podlagi načrtovanih dejavnosti so otroci usvajali znanje predvsem na jezikovnem področju. Sodelovali so v pogovoru z lutko in si širili besedni zaklad. Ob izdelovanju lutk, pri čemer so si razvijali fino motoriko, so spoznali tudi ustrezne izraze za uporabljeni material. Lutka je pri vseh dejavnostih otroke spodbujala k uporabi slovenskih izrazov ter posledično tudi k usvajanju in utrjevanju slovenskega jezika.

S pomočjo izvedenih dejavnosti smo dosegli vse zastavljene cilje. Potrdili smo, da ima lutka pomembno vlogo v otrokovem predšolskem obdobju, saj otroke zelo spodbuja pri dejavnostih. Opazili smo tudi, da lahko s pomočjo lutk otroka pritegnemo k sodelovanju in da ob lutki otroci zelo uživajo in se zabavajo. Vzdušje, ki se je vsakič ustvarilo ob lutki, je bilo sproščeno. Otroci so raje zaupali lutki kot prisotni odrasli osebi. Lutki so pripovedovali o lastnih izkušnjah, opisovali so posamezne dogodke, pripovedovali zgodbe. Lutka predstavlja otrokom vzornika, na katerega se zanesejo. Lutko – ljubljenska skupine so že od samega začetka sprejeli v skupino. Ta jim je

predstavljal pravega prijatelja. Otroci so se vedno zanimali zanj. Zelo radi so se igrali z njim in ugotovili smo, da so večkrat sami posegali po njem.

Ugotovili smo, da lahko s pomočjo lutk otrokom približamo novo znanje in posredujemo nove informacije na zabaven in sproščen način. S tega vidika lutka predstavlja tudi pomembno sredstvo za usvajanje jezika. Otrokom je lahko govorni zgled, razlaga jim neznane besede, pripoveduje jim pravljice itd. Z vključevanjem lutke v vrtčevsko skupino močno vplivamo na otrokovo spontano besedno izražanje, na širjenje besednega zaklada in izboljšavo otrokove izgovarjave. Na podlagi izvedenega opazovanja lahko trdimo, da nam je lutka predvsem na jezikovno mešanem območju v veliko pomoč. Na jezikovno mešanem območju ima vzgojiteljica zelo pomembno vlogo, predvsem na jezikovnem področju, saj otrokom pomaga pri spoznavanju, prepoznavanju in usvajanju drugega jezika. Za tržaško območje je značilno, da se v vrtce s slovenskim učnim jezikom vpisuje vedno več italijansko govorečih otrok oziroma otrok, ki izhajajo iz mešanih zakonov (italijansko in slovensko govoreči starši). Vzgojiteljica ima zato v skupini pomembno vlogo predvsem pri seznanjanju otrok s slovenskim jezikom in njegovem usvajanju. Pri tem je vzgojiteljici lahko v veliko pomoč tudi lutka. S pomočjo lutke lahko vzgojiteljica otrokom približa slovenski jezik in govorne prvine tega jezika. Lutka lahko postane primeren govorni zgled, s pomočjo katerega otroci usvajajo neznan jezik. Ugotovili smo tudi, da je potrebno, da vzgojiteljica načrtuje čim več dejavnosti, v katere vključi tudi lutko, saj lahko s pomočjo lutk ustvari izjemno vzdušje. Kljub temu pa so po našem mnenju lutke v vrtcih premalo uporabljeno sredstvo. Vzgojiteljice premalo časa posvetijo načrtovanju in izvajanju dejavnosti z lutko. Otroci se z lutkami srečajo le na lutkovnih predstavah, kar ne prinaša toliko koristi, kot če je lutka aktivno vključena v skupino.

Poleg tega smo želeli ugotoviti tudi, v kolikšni meri lutke vplivajo na usvajanje slovenskega jezika pri otrocih, ki izhajajo iz slovensko govoreče družine, iz italijansko govoreče družine in iz mešane družine. V proučevani vrtčevski skupini so bili otroci, ki so izhajali bodisi iz slovensko govorečih družin bodisi iz italijansko govorečih družin ter mešanih družin. Med izvajanjem lutkovnih dejavnosti in opazovanjem je bil razvidno, da lahko s pomočjo preproste lutke vplivamo na usvajanje slovenskega jezika. Pomembno je, da se lutka z otroki pogovarja izključno v slovenskem jeziku. Otrokom lahko lutka pomaga pri usvajanju novih slovenskih izrazov in pri razlagi neznanih pojmov. Opazili smo, da so se otroci, izhajajoči iz slovensko govorečih družin, med dejavnostmi pogovarjali izključno v slovenskem jeziku. Otroci, ki izhajajo iz italijansko govorečih družin, so med dejavnostmi uporabljali slovenski jezik, le občasno so uporabili nekatere

italijanske izraze. S pomočjo lutke so usvojili slovenske izraze, saj jih je lutka spodbujala, da se pogovarjajo in uporabljajo slovensko besedišče. Za te otroke je zelo značilno mešanje kodov in posledično pride tudi do primanjkljaja v besedišču. Otroci, ki so izhajali iz mešano govoreče družine, so se ob prisotnosti lutke pogovarjali pretežno v slovenskem jeziku. Opazili smo, da so v primeru, če niso poznali izraza v slovenskem jeziku, večkrat prosili vzgojiteljico za pomoč. Tudi na ta način so usvojili slovenski izraz in tako širili svoj slovenski besedni zaklad. Pomembno pa je, da lutko v skupini uporabljamo dlje časa; samo na ta način bomo lahko opazili napredovanje na otrokovem jezikovnem področju.

Pri vseh izvedenih lutkovnih dejavnostih smo skušali spodbujati predvsem usvajanje slovenskega jezika. Otroci so slovenski jezik med dejavnostmi usvajali na popolnoma nezaveden način. Otrokom je postala lutka prijateljica, s katero so se pogovarjali, ji zaupali. Vključena je bila v vse vrtčevske aktivnosti in otroci so vedno posegali po njej. Med dejavnostmi je lutka otrokom zastavljala veliko vprašanj. Na ta način je otroke spodbujala k opisovanju, pripovedovanju. Pomembno je vedeti, da opisovanje in pripovedovanje zelo spodbujata otrokov govorni razvoj. Pri tem so otroci uporabljali le slovenske izraze. S pomočjo lutke so usvajali tudi nove besede. Otrokom je lutka večkrat pomagala tudi pri razlagi neznanih besed. Iz anekdotskih zapisov je razvidno, da so se otroci ob prisotnosti lutke pogovarjali v slovenskem jeziku. Pozorni so bili predvsem na besedišče, ki so ga uporabljali. Nekateri otroci so celo popravljali ostale otroke in jim predlagali ustrezno besedo. Presenetil me je tudi deček s posebnimi potrebami, ki se po navadi z ostalimi otroki pogovarja v italijanskem jeziku in uporablja izključno italijansko besedišče. Pri dejavnostih z lutko pa je uporabljal izključno slovenski jezik. Tudi na podlagi tega primera lahko trdimo, da ima lutka izjemno vlogo pri usvajanju jezika.

Na podlagi izvedenega opazovanja in analize anekdotskih zapisov lahko sklenemo, da je lutka zelo dragoceno učno sredstvo. S pomočjo lutke otroci napredujejo na jezikovnem področju, hkrati pa lutka predstavlja sredstvo za vsestransko uporabo. Otroke pritegne, zaupajo ji in se nanjo odzivajo z velikim navdušenjem. Na področju govora in usvajanja jezika je lutka inovativno sredstvo, s pomočjo katerega otrokom jezik približamo na zabaven in sproščen način. Vzgojitelji imajo v vrtcu pomembno vlogo pri načrtovanju lutkovnih dejavnosti, saj delo z lutko prinaša veliko koristi in pozitivnih rezultatov.

5 LITERATURA IN VIRI

- Ajdišek, N. (2010). Spodbujanje otrokovega pripovedovanja. *Vzgojiteljica, revija za dobro prakso v vrtcu*, 12 (1), 20–22.
- Bahovec, E. D. (2014). *Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih*. Ljubljana, ministerstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Borota, B., Geršek, V., Korošec, H. in Majaron, E. (2006). *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
- Baloh, B. (2017). *Predavanja pri predmetu Zgodnje učenje slovenščine*. Koper: UP PEF. Koper, 04. 06. 2018.
- Knaflič, L. (1998). Večkulturnost, dvojezičnost in šola. *Vzgoja in izobraževanje*, 29(3), 26–29.
- Korošec, H. in Majaron, M. (2002). *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kranjc, S. (1999). *Razvoj govora predšolskih otrok*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Kranjc, S. (1997). Slovenščina v vrtcu. *Jezik in slovstvo*, 42(4/5), 135–146.
- Lipnik, J. in Matič, R. (1993). *Metodika govorne vzgoje: priročnik za delo vzgojiteljic in staršev*. Maribor: Obzorja.
- Marjanovič Umek, L. (1990). *Mišljenje in govor predšolskega otroka*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2006). *Psihologija otroške igre: od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Pertot, S. (2004). *Dvojezični otrok: priročnik za starše = Il bambino bilingue: manualetto per i genitori*. Trst: Slovenski raziskovalni inštitut in Špeter, zavod za slovensko izobraževanje.
- Pertot, S. (2011). *Dvojezično otroštvo: navodila za uporabo = L'infanzia bilingue: istruzioni per l'uso*. Trst: Ciljno začasno združenje "jezik – lingua" / associazione temporanea di scopo "jezik – lingua".
- Pirih Svetina, N. (2005). *Slovenščina kot tuji jezik*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Prebeg Vilke, M. (1995). *Otrok in jezik: materinščina in drugi jezik naših otrok*. Ljubljana: Sanjska knjiga.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2005). Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.

Varl, B. (1998). *Igrajmo se z lutkami*. Celovec, Dunaj, Ljubljana: Mohorjeva družba.